

Дариус Мило – Сонатина
Анри Дютийо – Сонатина
Пиер Санкан – Сонатина
Морис Равел – Сонатина
Изпълняват:
Ивайло Василев – флейта
Александър Колев – пиано

Нов български университет
Департамент „Музика“

Ивайло Неделчев Василев

ФЛЕЙТОВОТО ИЗКУСТВО В БЪЛГАРИЯ

**Автореферат
на дисертационен труд за присъждане
на образователната и научна степен
„доктор“**

*Научен ръководител:
проф. Лидия Ошавкова*

София, 2014

УВОД

Когато реших да започна това проучване, не си давах сметка колко забравени факти ще открия за Българската флейтова школа. Оказа се, че нейните постижения никак не са малко и не са отскоро.

Основните цели за написването на дисертационния ми труд бяха:

1. Систематизиране на постиженията на българското флейтово изкуство в областта на солистичните изяви, камерната музика, оркестровата практика и флейтовата педагогика.

2. Проследяване на неговото развитие през годините като методика, определяща обучението по флейта в България, съпоставянето ѝ с водещите световни методики.

3. Изследване на тези постижения, които са значими за българската музикална култура, както и съпоставянето им с постиженията в другите дървени духови инструментални школи.

4. Изследване на флейтовото изкуство в най-големите извънстолични центрове – Пловдив, Варна и Русе, проучване на тяхната история, развитие и постижения.

Времето, в което живеем, ми предостави историческия шанс да се срещна с три поколения флейтисти, част от тях свидетели на забравени, но изпълнени с творчески успехи и развитие години. **В този смисъл искам да покажа, че в България съвсем основателно може да се говори за флейтова школа.** Нейното основаване не се дължи само на любителски ентузиазъм. От самото начало българските флейтисти са обучавани по германска систематичност и плановост. От тогава до наши дни (с малки изключения) личностите, определящи официалната методика на свирене, са възпитаници на едни от най-големите флейтисти на своето време.

Обект на изследването бяха творческите биографии и животът на най-големите български флейтисти.

Предмет на изследването беше тяхната изпълнителска и педагогическа дейност. Детайлното ѝ

Ивайло Василев – флейта
Мария Заваринова – пиано

V ПРОГРАМА

Произведения от български композитори, посветени на именити български флейтисти

(Стр. 17, 32, 50, 51 от научния труд „Флейтовото изкуство в България до средата на 90-те години“)

София, Зала „Филип Кутев“ на Съюза на българските композитори

3 май 2011 г., 18.30 ч.

В програмата:

1. Филип Кутев – „Пасторал“, посветен на Янко Янков
2. Иван Спасов – „Четири багатели“, посветени на Емануил Дидов

3. Иван Спасов – „Строфи“, посветени на Кирил Грозданов

4. Емил Табаков – „Въображение“ за соло флейта, посветено на Георги Спасов

5. Васил Казанджиев – „Отблясъци“, посветена на Лидия Ошавкова

6. Лилчо Борисов – „Парафраза“, посветена на Лидия Ошавкова

Изпълняват:

Ивайло Василев – флейта, и Мария Заваринова – пиано

VI ПРОГРАМА

Влиянието на Френската флейтова школа в световните флейтовоизпълнителски тенденции през XX век и важността на нейните методи за постигане на нюансирана звучност

(Стр. 37 и 38 от научния труд „Флейтовото изкуство в България до средата на 90-те години“)

София, Галерия „Униарт“

21 октомври 2013 г. (петък), 18.30 ч.

Нов български университет

В програмата:

Първо студио на БНР в Пловдив

1 юни 2013 г. (неделя), 19.00 ч.

В програмата:

1. Й. С. Бах – Бранденбургски концерти № 4

2. Й. С. Бах – Бранденбургски концерти № 5

Изпълняват:

Ивайло Василев – флейта, Валентина Тенчева – цигулка, Анелия Сталева – цигулка, Евгения Ночева – цигулка, София Проданова – цигулка, Екатерина Попова – флейта, Гургана Чуклева – виола, Георги Даскалов – виолончело, Катя Каранова – контрабас, Александър Колев – чембало

II Концерт в рамките на Фестивала на китарата – Пловдив

8 ноември 2011 г.

Зала – Драматичен театър

В програмата:

Астор Пиацола – Сюита „История на тангото“

„Кафе 1930 г.“

„Нощен клуб 1960“

Изпълняват:

Ивайло Василев – флейта, и Милена Вълчева – китара

IV ПРОГРАМА

Значението на просветителската дейност на проф. Лидия Ошавкова за съвременното българско флейтово изкуство

(Стр. 41, 42, 69 – 76 от научния труд „Флейтовото изкуство в България до средата на 90-те години“)

Галерия „Униарт“, НБУ

19 юни 2013 г.

Френската музика за флейта от „Бел Епок“ и влиянието ѝ върху европейската музикална култура

В програмата:

Жорж Хю – Фантазия

Филип Гобер – Ноктюрно и Алегро скерцандо

Алфредо Казела – Баркарола и скерцо

Пол Тафанел – Анданте и скерцетино

Жорж Енеско – Кантабиле и престо

Изпълняват:

изследване показва израстването на българското флейтово изкуство и методите, по които то се развива.

Конкретните задачи, които бяха поставени във връзка с това проучване, са:

1. Изследване на методите, по които свирят българските флейтисти през отделните периоди от 1908 до 1960 г. и от средата на 60-те до 90-те години на XX век – кои личности ги обучават и представители на коя флейтова школа са те. Съпоставяне на системата на свирене в България с водещи световноизпълнителски методики, като Марсел Моис – „De la Sonorite“, Филип Бернолд – „La technique d Embouchure“, Шеридан Стоукс и Ричард Кондън – „Illustrated method for flutes“ (предисловие от Жан-Пиер Рампал).

2. Изследване на техните концертни изяви и завоюваните награди, както и на значимостта на нивото им за българската музикална култура, и в частност за флейтовото ни изкуство. Сравнение с нивото и на останалите дървени духови инструменти.

3. Изследване на флейтовата педагогическа дейност в България. Основаването ѝ по методите на германската система за флейтово свирене, нейното развитие и регистрираните успехи, отчитащи инструменталното ниво спрямо световните тенденции.

Изследване на школата, определяща методиката в цялата страна до 90-те години, а именно специалност „Флейта“ в ДМА „П. Владигеров“ (бивша БДК).

Преглед на преподавателските школи в музикалните училища на по-големите градове в страната – София, Пловдив, Варна и Русе, развитието на преподавателите и постиженията на техните ученици.

4. Навлизането в България на съвременните тенденции във флейтовото изпълнителско изкуство, пряко повлияни от Френската флейтова школа, отзвука, който са намерили, и радетелите за тяхното установяване в България.

5. Смяната на методиката в България и развитието на българските флейтисти след тази промяна.

Изследователският инструментариум включва:

1. Проучване на голям обем биографични данни.
2. Проучване на многобройни афиши и програми с изяви на български флейтисти.
3. Специален раздел с интервюта с живи ученици на известните български флейтисти до 1960 г., както и интервюта с български флейтисти, специализирали при световни имена от флейтовото изпълнителско изкуство.

В течение на работата си оформих **няколко основни хипотези:**

1. Първата ми хипотеза е, че в България съвсем основателно може да се говори за флейтова школа. Тя има традиции; методика, утвърдена по европейски академичен образец (през по-голямата част от историята си); драматични обрати, възникнали при смяна на системите за изпълнителско свирене; постижения в изпълнителското изкуство и педагогическата дейност.

2. Изследвайки периодите ѝ от началото на нейното създаване до наши дни, се натъкнах на един неоспорим факт, който се повтаря във всяко поколение от 1908 г. насам, оформящ и втората ми хипотеза:

Развитието на нашата флейтова школа идва не толкова и не само вследствие на академично утвърдените системи на преподаване, а главно на неуморния буден дух на българските флейтисти и на стремежа им към развитие спрямо най-високите световни стандарти. Почти всички водещи имена в нея не само имат жажда за знания, но и жертват много в личен план, за да ги придобият.

Това тяхно качество ги отличава от останалите дървени духови инструменти особено през годините 1950 – 1990. През този период българските флейтисти целенасочено търсят светила във флейтовото изкуство извън общия поток на специализации в СССР и други социалистически страни – факт, който им донася немалко трудности, но решени на всичко в името на инструменталното си развитие, те ги преодоляват.

Тяхното израстване през годините като концертни и конкурсни постижения, методическо развитие, обогатяване на репертоара и международна известност до голяма степен се

I Концерт – „Епохата на романтизма във флейтовото изкуство“

София, Зала „Чешки център“

8 ноември 2011 г., 18.30 ч.

В програмата:

1. К. Райнеке – Соната „Ундине“

2. К. Райнеке – Балада

3. Ж. Демерсман – Голямо соло № 6

Изпълняват:

Ивайло Василев – флейта

Мария Заваринова – пиано

Пролетни преподавателски концерти в НУМТИ „Добрин Петков“

II концерт

Пловдив, Аула, НУМТИ „Добрин Петков“

20 март 2012 г., 18.00 ч.

Фр. Шуберт – Интродукция и тема с вариации

Изпълняват:

Ивайло Василев – флейта

Мария Заваринова – пиано

III концерт

Пловдив, Аула, НУМТИ „Добрин Петков“

20 март 2013 г., 17.30 ч.

П. Тафанел – Вариации върху операта „Вълшебният стрелец“ от Карл Мария фон Вебер

Изпълняват:

Ивайло Василев – флейта

Мария Заваринова – пиано

III ПРОГРАМА

Концертната дейност на българските флейтисти като солисти на оркестри и камерни музиканти – доближаване до активността на водещите инструментални школи в България

(Стр. 48, 47, 50 – 52 от научния труд „Флейтовото изкуство в България до средата на 90-те години“)

I Концерт в рамките на фестивала „Седмица на барока в Радио Пловдив“

14. Flautists' family tree: In search of the American flute school by Demetra Baferos Fair, M. M. The Ohio State University, 2003.

15. Stokes, Sheridan and Richard Condon. Illustrated Method For Flute. Trio Associates, 1974.

16. Bernold, Philippe. Embouchere Technique. Paris: La stravaganza.

**КОНЦЕРТИ, ПРОВЕДЕНИ ПО ВРЕМЕ
НА ИЗПЪЛНИТЕЛСКА ДОКТОРАНТУРА
НА ИВАЙЛО ВАСИЛЕВ – СПЕЦИАЛНОСТ „ФЛЕЙТА“**

I ПРОГРАМА

Влиянието на методите на Френската флейтова школа за постигане на характер и стил в интерпретацията на бързите части от бароковите произведения

(Стр. 43 от научния труд „Флейтовото изкуство в България до средата на 90-те години“)

Концерт в рамките на фестивала „Седмица на барока в Радио Пловдив“

Първо студио на БНР в Пловдив

31 май (петък), 19.00 ч.

В програмата:

Франц Бенда – Соната F dur

Мишел Блаве – Соната № 1 G dur

Антонио Вивалди – Соната № 6 G moll

Й. С. Бах – Соната № 5 E moll

Изпълняват:

Ивайло Василев – флейта

Александър Колев – чембало

Георги Даскалов – виолончело

II ПРОГРАМА

Приносът на проф. Никола Стефанов и проф. Лидия Ошавкова за утвърждаване и обогатяване на романтичния репертоар в обучението на младите флейтисти

(Стр. 15, 16, 41, 46 от научния труд „Флейтовото изкуство в България до средата на 90-те години“) в следните три концерта:

дължи именно на тяхното непрестанно търсене на нови висоти в инструменталното развитие.

3. Третата ми хипотеза показва, че ясните методи и правила в една инструментална школа понякога дават подобри плодове във времето, отколкото стремежа към актуалност спрямо съвременни тенденции, без да се познават академичните похвати за тяхното постигане.

При следването на изпълнителски тенденции по чисто експериментален и слуховоподражателен начин, без да се знае точната методика за тях, е възможно да се получат нежелани резултати. В специалната глава „Музикалнотехнически похвати“ на 19 стр. е даден коментар на тази хипотеза в съпоставка с водещи световни методики на: Марсел Моис – „De la Sonorite“, Филип Бернолд – „Embouchere Technique“, Шеридан Стоукс и Ричард Кондън – „Illustrated method for flutes“ (предисловие от Жан-Пиер Рампал), както и съпоставка с методите, донесени за първи път в България от проф. Ошавкова, описани в нейния доклад на тема „Правила и съвети за младите флейтисти“, изнесен в Рим през 1999 г. в качеството ѝ на председател на журито на Международния конкурс „Валентино Буки“.

Обхват и структура на изследването:

Обхватът на проучването засяга периода от пристигането на първия (професионално обучен по германски стандарти) флейтист в България, Никола Стефанов (1908 г.), до края на XX век.

Факти и постижения след 90-те години си позволих да изнеса единствено свързани с ключови фигури от флейтовата ни история през 70-те и 80-те години, за да мога да покажа цялостния им творчески път. По този начин може всеобхватно да се оцени значимостта на дейността им за българското флейтово изкуство.

Умишлено след 1990 г. не проследих концертни изяви, педагогическа и оркестрова дейност на по-младото поколение флейтисти, защото:

1. Принадлежността ми към него би придало субективизъм на труда ми.

2. Критериите за успешни изпълнителски изяви и педагогическа дейност, които използвам за 60-те, 70-те и до края на 80-те, не би било справедливо да използвам за годините след 1990 поради различната подкрепа на българската държава за културата и различните възможности, които имат флейтистите за реализация през двата периода. От една страна, през годините до 1990 има осигурени възможности за концертна дейност от страна на държавата чрез Агенция „Музика“ из цялата страна и осигурена работа по специалността, макар и по централно разпределение. От друга страна, за сметка на намалялата в пъти държавна подкрепа за културата ни след 1990 г. вратите на останалия свят са отворени за всички български музиканти и този факт осигурява възможности за обучение и реализация на най-високо ниво извън страната ни. По мое мнение поради тези различни исторически и политически обстоятелства би било по-добре да има отделно изследване с други критерии, съвместими с културната ситуация в нашата страна след 90-те години.

3. Ние, по-младото поколение флейтисти, които би трябвало да сме продължители на делото на големите имена в родното ни флейтово изкуство, сме все още в началото или в средата на творческия си път, за да бъде той описан. В този случай оставям възможността на поколението след нас да опише постиженията ни в изпълнителската и педагогическата дейност.

Глава първа

КРАТЪК ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД

РАЗВИТИЕ НА ГЕРМАНСКАТА И ФРЕНСКАТА ФЛЕЙТОВА ШКОЛА ОТ СРЕДАТА НА XIX ВЕК. ОСНОВНИ РАЗЛИЧИЯ. НАСТРОЕНИЯ ПРОТИВ РЕКОНСТРУКЦИЯТА НА Т. БЪОМ В ГЕРМАНИЯ

Европейските традиции във флейтовото изпълнителско изкуство и доминиращите страни в тях – Франция и Германия. Промените, които настъпват в концертния живот от края на XVIII и началото на XIX век. Формиране на средна класа и градска интелектуална среда. Създаване на условия музикалното изкуство да излезе от дворците на аристокрацията.

ПРИЛОЖЕНИЯ

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Доклад на Александър Христов, изнесен на 4.IV.1953 г. пред „Кръжока за теоретична и методическа подготовка“ към Катедрата по дървени духови инструменти с ръководител проф. Сава Димитров.
2. Стефанов, Никола. Методика на флейтовото свирене. София: Наука и изкуство, 1959.
3. Стамболиев, Силви. Музиката в моя живот. Русе: Силви Стамболиев, 2011.
4. Доклад на тема „Правила и съвети за младите флейтисти“ от проф. Лидия Ошавкова, изнесен в Рим през 1999 г. в качеството ѝ на председател на журито на Международния конкурс „Валентино Буки“.
5. Янев, Никола. Летопис на пловдивския музикален живот. Пловдив: Пловдивски държавен архив.
6. Димитров, Сава. Кларинетна школа в България. София: Музика, 2007.
7. Енциклопедия на българската музикална култура. София: БАН, 1967.
8. Киндалов, Венцислав. Автобиография на Йордан Киндалов.
9. Рецензия за Кирил Грозданов по повод на участието му в конкурса за получаване на научното звание „доцент“ по флейта в Академията за музикално, танцово и изобразително изкуство – Пловдив. Рецензент: проф. Петко Радев.
10. Болотин, С. В. Энциклопедический биографический словарь музыкантов-исполнителей на духовых инструментах. 2-е изд., доп. и перераб. Москва: Радуница, 1995.
11. Powel, Ardal. The Flute. Yale university press, 2002.
12. The new grove dictionary of music and musician. Macmillan publishers limited, 1990.
13. Moyses, Marcel. De la Sonorite. Alphonse Leduc&Cie, 1934.

но повече от всичко трябва да я съхраняваме и ценим с всичките ѝ постижения преди нас. Надявам се това изследване да остави необходимите поуки на нас като наследници на именитите български флейтисти, защото, както казва латинската сентенция, „*Historia est magistra vita*“ („Историята е учителката на живота“). Вярвам, че това ще даде вдъхновение на всички мои колеги, които, борейки се с живота, търсят нови висоти в инструменталното си развитие, и ще помогне да не допуснем същите слабости на поколенията флейтисти преди нас.

НАУЧЕН ПРИНОС

1. Първото систематизиране на голямо количество факти и биографии, свързани с живота на именити български флейтисти. Оформяне на техните постижения в концертната и педагогическата дейност и отделянето на тези с национална значимост от другите с международно признание за флейтовото ни изкуство и българската музикална култура.

2. Първият преглед на методиката, по която са обучавани българските флейтисти от началото на XX век до наши дни и нейното развитие спрямо световните водещи флейтови школи.

3. Първото подробно изследване на навлизането в България на съвременните тенденции във флейтовото изпълнителско изкуство, пряко повлияни от Френската флейтова школа.

4. Първото подробно изследване на „Методика на флейтовото свирене“ от проф. Никола Стефанов и коментар на нейни отделни глави спрямо съвременни водещи методики във флейтовото изкуство.

5. Първото изследване на флейтовото изкуство в най-големите извънстолични центрове – Пловдив, Варна и Русе, тяхната история, развитие и постижения.

6. Първото публикуване на интервюта с живи ученици на проф. Никола Стефанов и проф. Янко Янков, които разказват за техния живот и отношение към изкуството.

Инструментални концерти в градските зали. Първи пътуващи флейтисти виртуози в края на XVIII и началото на XIX век. Фридрих Лудвиг Дюлон, Йохан и Якоб Тромлиц, Каспар и Антон Фюрстенау, Чарлс Никълсън и Луи Друе. Разрастване на интереса към флейтата в началото на XIX век. Първи реформи в конструкцията и механиката на инструмента. Първата поява на полемика около естетиката на флейтовия звук по време на изпълнение. Първи модели флейти – предшественици на инструмента.

Поява на първия сребърен инструмент с реформирана механика, конструиран от Теобалд Бьом. Настроения в Германия срещу флейтата на Бьом и нейното навлизане в Европа. Приемането на новия вид сребърен инструмент във Франция и налагането му в концертния живот и учебната програма от Луи Дорю.

Личността на Пол Тафанел и неговата дейност като създател на Френската флейтова школа. Неговата реформа в звукоизвличането, налагане на вибраторното като изпълнителски похват и кардиналните промени в педагогическо и репертоарно отношение. Основаването на Френската флейтова школа, нейните представители и влиянието им в Европа и в останалата част от света.

Глава втора

ВЪЗНИКВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ФЛЕЙТОВА ШКОЛА ОТ СРЕДАТА НА XIX ВЕК ДО 1910 Г.

ПОЯВА НА ФЛЕЙТАТА В БЪЛГАРИЯ

Навлизане на флейтата в българския национален бит. Първи сведения за школувани и самоуки флейтисти в България. Дейност на школата на Михайл Шафран в Шумен. Други сведения за флейтисти преди и след Освобождението на България от османско иго.

Завръщането на Никола Стефанов от обучението му в Лайпцигската консерватория и основаването на Българската

флейтова школа. Информация за музикалнотеоретичното му образование и за професорите, при които е учил.

Дейността му в първото музикално училище, както и в първите български оркестри – Гвардейския симфоничен оркестър и оркестъра на Българската оперна дружба. Основаването и на другите дървени духови инструментални школи в България от Никола Стефанов.

Развитие на флейтовото изпълнителско изкуство през 20-те и 30-те години на XX век, концертна дейност на Никола Стефанов и на първите му изявени ученици флейтисти, като Янко Янков, Иван Бончев, Павел Попов, Тодор Кючуков и др.

Значението на специализацията на Янко Янков в Берлин при Густав Шек за развитието на родното ни флейтово изкуство. Представянето от него на първите изпълнения с вибрато в България на официални концерти. Биография на известния германски флейтист Густав Шек.

Специализация на Христо Владовски при известния румънски флейтист, френски възпитаник и професор в *Музикалната академия – Букурещ*, Василе Жиану.

Преглед на флейтовите класове в музикалните училища в София, Пловдив и Варна до началото на 60-те години. Проследяване на тяхното развитие, конкурсни и концертни постижения. Оформяне на критерии за работата на преподавателите в тях, а именно:

1. Брой студенти, постъпили в БДК;
2. Брой награди от национални или международни конкурси, завоювани от учениците;
3. Брой завършили студенти, влезли в музикалния живот с **активна концертна и педагогическа дейност и постижения за българската култура.**

Назначаване на Янко Янков в Българската държавна консерватория през 1952 г. като извънреден, а през 1956 и като редовен доцент. Промените, които той налага в методическата подготовка на студентите, и различията му от методиката на проф. Никола Стефанов.

Преглед на най-изявените флейтисти в България до 60-те години, тяхната реализация в оркестрите на Софийската филхармония, Българското национално радио и Софийската

В процеса на работа се доказва и **ТРЕТАТА МИ ХИПОТЕЗА**, че:

3. Ясните методи и правила в една инструментална школа понякога дават по-добри плодове във времето от стремежа към актуалност спрямо съвременните тенденции, без да се познават академичните похвати за тяхното постигане. Натискът на водещи течения в изпълнителското изкуство невинаги е най-добрият съветник в развитието на една инструментална школа. В хода на изследването се доказва, че при усвояването на нови тенденции в изпълнителското изкуство по чисто слухово-подражателен начин, без да се познават точните методи за тяхното извличане, е възможно да се получат нежелани резултати. Нова методика и тенденции е препоръчително да се преподават от музиканти, които са обучени теоретично и практически от съответния „извор“ на тяхното създаване.

Детайлното изследване на методиките на преподаване в България показва и един педагогически експеримент, който се случва в средата на века в класа по флейта на проф. Никола Стефанов в ДМА „Панчо Владигеров“. Историята на този експеримент доказва моята трета хипотеза със следните факти:

1. Съпоставяне на частта за постигане на вибрато, написана на с. 64 в „Методика на флейтовото свирене“ от проф. Никола Стефанов, с известната съвременна методика в „Illustrated method for flutes“ от Шеридан Стоукс и Ричард Кондън (препоръчана и одобрена от Жан-Пиер Рампал), в „De la Sonorite“ от Марсел Моиз и „La technique d'Embouchure“ от Филип Бернолд.

2. Свидетелства на ученици на проф. Никола Стефанов като Антон Найденов, Стефан Филипов и Иван Евстатиев за дейността му.

3. Неговите записи по Националното радио, съпоставени със записите на Янко Янков.

Всичко това бе подробно описано в главата „Музикалнотехнически похвати“.

За всички нас, от по-младото поколение флейтисти, остава не само примерът, описан в изследването, но и отговорността да продължим да градим. Дълг на всички ни е да градим история,

война оставя комфорта си на I флейтист в Софийската опера и търси нови висоти в инструменталното си развитие при големия германски флейтист Густав Шек. По-късно проф. Лидия Ошавкова, която след специализацията си още четири пъти на собствени разноски посещава Лятната флейтова академия в Ница, с лични средства закупува, изпълнява за първи път и утвърждава половината от флейтовия репертоар, звучащ днес в България, Георги Спасов специализира през 1978 г. във Висшата национална консерватория в Париж, Надя Пашева, която на собствени разноски се обучава една година при първия флейтист на *Франкфуртската опера* – Паул Даме, преподаватели от музикалните училища като Иван Евстатиев и Стефан Пашев, които правят чудеса от изобретателност, за да се сдобият със записи и методики на световноизвестни флейтисти. Съпоставени с останалите дървени духови инструменти, особено през годините от 1960 до 1990, виждаме, че флейтистите превъзхождат своите колеги по будност и жажда за развитие. Фактите показват, че в другите дървени духови школи в България има потърсили развитие при световноизвестни музиканти от съответния инструмент предимно през първата половина на XX век, и трябва да отбележим, че са подтиквани от проф. Никола Стефанов като техен първи учител. Това са д-р Васил Спасов – обой, Симеон Панчев – кларинет, Атанас Гърдев – фагот, по-късно, през 1946 г., Сава Димитров – кларинет, а през 50-те години Христо Петков, Пею Касъров и Кръстьо Тофишев – обой. През втората половина на XX век – 1974 г., обаче единствено обоиста Христо Късметски прави специализация във *Висшето училище по музика „Феликс Менделсон“* в Лайпциг в класа на известния обоист Буркхард Глецнер. Всички останали дървени духови инструменталисти след 1960 г. отиват на специализация по каналния за времето си ред, без да се търси световен изпълнителски авторитет и да се жертва в личен план за обучение при него. Факт е също, че днешният репертоар на българските флейтисти е интензивно обогатяван през последните тридесет години – процес, с който не може да се похвали останалата част от колегията в Катедра „Дървени духови инструменти“, поне не в такъв мащаб.

опера, техните конкурсни и концертни постижения. Награда на Иванка Крехтинкова на конкурса към Международния младежки фестивал във Варшава, 1948 г., награди на Димитър Георгиев и Емануил Дидов на конкурса към Международния младежки фестивал във Виена през 1959 г. Сравнение с постиженията и развитието на школите на останалите дървени духови инструменти.

МУЗИКАЛНОТЕХНИЧЕСКИ ПОХВАТИ

Разглеждане на системата на преподаване на проф. Никола Стефанов според описаното в неговия научен труд **„Методика на флейтовото свирене“** и свидетелства на негови ученици. Разглеждане на новите музикалноизпълнителски похвати, които Янко Янков пренася за първи път в България след специализацията си при Густав Шек. Завоят в методиката на проф. Стефанов след 40-те години поради стремежа му към актуалност спрямо водещите тенденции във флейтовото изпълнителско изкуство. Пояснение относно разликите между начина на свирене в Германската и Френската флейтова школа и сравнение на методите на проф. Стефанов и проф. Янков. Описание на съвременните музикалноизпълнителски похвати според водещи методики като:

- „Embouchere Technique“ от Филип Бернолд;
- „De la Sonorite“ от Марсел Моис;
- „Illustrated method for flutes“ от Шеридан Стоукс и Ричард Кондън.

Глава трета ЯРКИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БЪЛГАРСКАТА ФЛЕЙТОВА ШКОЛА ДО 1960 Г.

ОСНОВОПОЛОЖНИКЪТ НА БЪЛГАРСКАТА ФЛЕЙТОВА ШКОЛА – ПРОФ. НИКОЛА СТЕФАНОВ

Подробна биография на проф. Никола Стефанов според доклад на Александър Христов, изнесен на 4.IV.1953 г. пред Кръжока за теоретична и методическа подготовка към Катедрата по дървени духови инструменти с ръководител проф.

Сава Димитров, Никола Стефанов **„Методика на флейтовото свирене“**, издателство „Наука и изкуство“, 1959 г., и „Енциклопедия на българската музикална култура“, издателство на БАН, 1967 г. Описание на неговото академично образование, основополагащата му роля за развитието на всички дървени духови инструменти в България, концертната и педагогическата му дейност. Дейността му като първи флейтист в първите български оркестри, Гвардейския симфоничен оркестър и оркестъра на Българската оперна дружба. Изброяване на неговите най-изявени ученици.

НАЙ-ИЗВЕСТНИ УЧЕНИЦИ НА ПРОФ. НИКОЛА СТЕФАНОВ

Проф. Янко Янков

Подробна биография на Янко Янков според „Енциклопедия на българската музикална култура“, издателство на БАН, 1967 г., свидетелства на негови ученици и интервю с неговия син Венцислав Янков. Описание на неговите концертни и педагогически постижения. Ролята му като новатор в българското флейтово изкуство след специализацията му при известния германски флейтист Густав Шек. Дейността му като оркестрант в оркестъра на Българската оперна дружба и ролята му за основаването на Академичния симфоничен оркестър към Държавната музикална академия – София.

Христо Владовски

Биография на Христо Владовски според „Енциклопедия на българската музикална култура“, издателство на БАН, 1967 г., свидетелства на негови ученици и интервю със съпругата му Мария Владовска. Описание на академичното му образование и развитието в кариерата му като концертиращ флейтист и първоначално оркестрант в Софийската филхармония. Значението на специализацията му през 1950 г. при проф. Василе Жиану в Букурещ, която го прави първия български флейтист, носител на френските флейтови изпълнителски традиции в България. Изключително важната му дейност като педагог извън Българската държавна консерватория. Ролята му за израстването на известни наши флейтисти, като Лидия Ошавкова, Тодор Тотев, Клементина Бошнакова. Описание на

„*Моето отечество*“ от Бедржих Сметана, наградите от световните младежки фестивали през 1951, 1955, 1959 и 1962 г. за Христо Владовски, Йорданка Крехтинкова, Емануил Дидов, Димитър Георгиев, Лидия Ошавкова и Кирил Вълчев, световното признание на Симеон Щерев както на Първия джаз фестивал, 1967 г., в Монтрьо, така и от авторитетните списания „*Джаз форум*“, „*Джаз подиум*“ и „*Даун Бийт*“, които го провъзгласяват за топфлейтист на Европа, а през 1968 г. го поставят като втори в света джаз музикант, наградите от авторитетните конкурси „Прахка пролет“, 1968, за Румяна Петрова и Белград, 1974 и 1996, съответно за Георги Спасов и Наталия Нейкова, педагогическото постижение на Иван Евстатиев, при което на конкурса „*Концертно Прага*“, 1980 г., I и III награда едновременно завоюват негови ученици, концертите на Лидия Ошавкова на международните фестивали в Турин, Йокохама, Токио и майсторските и класове във Франция (редом до Пиер Пиерло – обой, и Ерик Лъсаж – пиано), Германия, Южна Корея, Италия и други страни, нейните компактдискове за звукозаписната компания „Дивертименто“ – Виена, и още много факти, описани в научния труд, можем само да обобщим, че те представят достойно българската култура и с пълно основание можем да поставим флейтовата ни школа до водещите инструментално-изпълнителски школи в страната.

2. По време на изследването се натъквах на една неоспорима истина, която доказва и **МОЯТА ВТОРА ХИПОТЕЗА, а именно:**

Развитието на нашата флейтова школа идва не толкова и не само от академично утвърдените системи на преподаване, а главно от неуморния буден дух на българските флейтисти и от стремежа им към развитие в съответствие с най-високите световни стандарти. Немалко водещи имена в нея през стогодишната ѝ история не само имат жажда за знания, но и жертват много в личен план, за да ги придобият.

Доказателство за това са сведенията за основоположника проф. Никола Стефанов, който, заминавайки за Лайпциг, трябва да бъде издържан от брат си, по-късно неговият ученик – проф. Янко Янков, през най-трудните години на Втората световна

Проследяването на нейното развитие от възникването ѝ до наши дни показва, че системите на свирене са винаги актуални и съвременни за времето си спрямо водещите световни методики. Основаването ѝ и по-късно категоричният завой в методическо отношение са по академично утвърдени образци с техните похвати, систематичност и плановост. Доказателство за това са:

– **Обучението, което** проф. Стефанов получава в *Лайпцигската консерватория* на изключително високо ниво с преподаватели, които не само са водещи музикални капацитети в Германия, но и са известни в цяла Европа (Вилхелм Барге, Рихард Хофман, Алоис Рекендорф, Роберт Тайхмюлер, Пол и Юлиус Кленгел, Хайнрих Сит, Артур Никиш).

В своя научен труд „Методика на флейтовото свирене“, както и в педагогическата си дейност през годините той показва, **че е приложил на практика** всичко научено в Лайпциг (обучението по германската система е задължавало всеки студент по кларинет, флейта, обой и фагот да има познания за всички инструменти от катедрата си). От неговото старание се възползва не само флейтовата ни школа, но и школите на останалите дървени духови инструменти, на които той става основоположник.

– **Навлизането в България на френската флейтова методика** през 1968 г. чрез проф. Лидия Ошавкова също става по утвърден академичен образец от най-високо ниво (*Парижката национална консерватория* и класа по флейта на Жан-Пиер Рампал и Ален Марион).

В резултат на гореизброените факти конкурсните, концертните и педагогическите постижения на българските флейтисти през близо стогодишната им история са на най-високо ниво в едни от най-авторитетните конкурси и най-известните зали по света. Като се започне със самото основаване на флейтовата школа от Никола Стефанов, и неговия дипломен изпит, където той е солист с Концерт от Бернар Молик, а на диригентския пулт е Артур Никиш, и продължим с концерта му на музикалните тържества в Прага през 1923 г. със Сесил Шаминад – *Концертино*, участието на Янко Янков в редовен концерт на Берлинската филхармония със Симфоничната сюита

неговата оркестрова, концертносолистична и звукозаписна дейност.

Емануил Дидов

Биография на известния наш флейтист Емануил Дидов. Националното значение на изявите му като оркестрант и солист в оркестъра на Саша Попов „*Pro Musica Camera*“ (първия камерен оркестър в България) и неговите конкурсни постижения. Ролята му като солист, педагог и оркестрант за развитието на флейтовото изкуство в Пловдив. Активната му работа като преподавател и оркестрант в съграждането на флейтовата школа в Куба през 70-те години. Участията му като камерен музикант във всички музикални фестивали в страната. Описание на неговата звукозаписна дейност.

Борислав Благоев

Подробна биография на известния пловдивски културен деец, флейтист и педагог Борислав Благоев. Активната му работа като педагог в Пловдивското музикално училище и ролята му като основоположник на Пловдивската флейтова школа.

Значението за пловдивския музикален живот на дейността му като диригент на *Ансамбъл и хор към ДНА* в Пловдив. Изброяване на неговите изявени ученици.

Глава четвърта **ФЛЕЙТОВОТО ИЗКУСТВО В БЪЛГАРИЯ** **ОТ 1960 ДО 1990 Г.**

Основни аспекти в културната ситуация от началото на 60-те години. Развитие на структурата на Концертна дирекция и увеличаване на броя на нейните филиали в страната. Основаване на най-авторитетните музикални фестивали в страната: в София – *Софийски музикални седмици*, в Пловдив – *Международен фестивал на камерната музика*, във Варна – „*Варненско лято*“, и в Русе – *Мартенски музикални дни*. Активното участие на доцент Йордан Киндалов като директор на Концертна дирекция в тези събития. Осигуряването на развитието на българските музиканти в няколко насоки:

1. Възможности за редовен концертен живот на всички изявени музиканти по това време – както на утвърдените вече солисти, така и на младите дарования в страната.

2. Възможност българските изпълнители да сравнят нивото си с най-големите музиканти за времето си, които са гостували на гореизброените четири най-големи фестивала в страната.

3. Възможност за голям брой млади български музиканти да специализират на държавни разноски както в страните от бившия соцлагер, така и в държави извън него.

Описание на ситуацията в музикалните училища в страната през 60-те години.

Развитие на флейтовата школа в Софийското музикално училище през 60-те години. Постъпване на работа в него на Ангел Генов – дългогодишен флейтист във *Софийската опера*, завършил *Музикалната академия* в класа на проф. Никола Стефанов.

Подробно описание на дейността на з.а. Ангел Генов, негови най-изявени ученици.

Развитие на флейтовата школа в Русенското музикално училище. Постъпване на работа в него на Иван Евстатиев като преподавател по флейта. По-изявени негови ученици до 1970 г.

Развитие на флейтовата школа във Варненското музикално училище. Назначаване на Александър Христов като щатен преподавател по флейта.

Преглед на завършилите изявени флейтисти от Българската държавна консерватория от 1960 до 1970 г. Конкурсните постижения на Лидия Ошавкова и Кирил Вълчев на Международния конкурс към Младежкия фестивал в Хелзинки, 1963 г., и на Румяна Петрова по време на изданието на Международния конкурс „Пражка пролет“, 1968 г.

Изключителният международен успех на Симеон Щерев с джаз квартет „Фокус“ на най-големите джаз фестивали в Европа – в Монтьо и Прага, през 1967, и отзвукът на неговите изяви в най-авторитетните джаз издания в света.

Концертна дейност в България на Димитър Георгиев, Емануил Дидов, Лидия Ошавкова, Кирил Грозданов.

Концертна дейност с Духовия квинтет на Българското национално радио през периода 1977 – 1986 г. Записи в БНР с Татяна Божко – пиано, и с Духовия квинтет на Българското национално радио. Участие във Фестивалния оркестър с диригент Емил Чакъров. Преподавателска дейност в Германия през периода 1993 – 2011 г.

Глава девета

ИНТЕРВЮТА НА ИВАЙЛО ВАСИЛЕВ

1. Емануил Дидов – дългогодишен първи флейтист на Пловдивската филхармония и преподавател в НУМТИ „Добрин Петков“ от 22 март 2010 г.

2. Иван Евстатиев – дългогодишен учител по флейта (1962 – 1998 г.) и завеждащ Катедра „Духови инструменти“ в НУИ „Веселин Стоянов“ – Русе

3. Световноизвестният български концертиращ пианист и педагог Венцислав Янков – син на Янко Янков

4. Антон Василев – дългогодишен оркестрант, флейтист и пиколит в Софийската филхармония, ученик на Никола Стефанов до 1958 г. и на Янко Янков до 1960 г.

5. Световноизвестният български концертиращ флейтист, педагог и оркестрант проф. Лидия Ошавкова

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Цялостното систематизиране на концертните и конкурсните постижения на българските флейтисти, както и изследването на тяхното развитие през годините като методика и педагогическа дейност доказва ПЪРВАТА МИ ХИПОТЕЗА, а именно:

1. В България има утвърдена и с традиции флейтова школа. През годините тя преминава през своите периоди на възходи и спадове, през драматична смяна на методиката и утвърждаване на водещите тенденции в изпълнителското изкуство.

Гигова в рамките на концертните сезони, организирани от Агенция „Музика“. Солист на *Пловдивската филхармония* и на симфоничните оркестри на Шумен и Кърджали. След заминаването си в Германия – солист на Филхармонията на гр. Гьорлиц, както и на Филхармоничния оркестър „*Ной Лаузицер*“ в същия град с Й. С. Бах – Бранденбургски концерт № 5 и Концерт за флейта, Сесил Шаминад – Концертино, Чимароза – Концерт за две флейти.

Изяви в областта на камерната музика – многократни участия със струнен квартет в състав: Румен Какамъков – цигулка, Виеслав Новак – цигулка, Митко Чикчев – виола, и Людмил Василев – чело. Активна дейност като камерен музикант в Германия.

Реализирани радиозаписи с камерни ансамбли и като солист в Германия, Полша и Швейцария.

Педагогическа дейност

Радетел за установяване в България на съвременните изпълнителски тенденции във флейтовото изкуство след завръщане от обучението си при Паул Даме.

Хоноруван преподавател във *Висшия музикалнопедагогически институт в Пловдив* до края на 80-те години.

От 1995 г. доцент по флейта във Висшето училище по църковна музика в Гьорлиц.

ИВАН КУМАНОВ

Завършване на Музикалното училище в Бургас в класа по флейта на Димитър Караджов и Кирил Попов през 1970 г. и на Българската държавна консерватория в класа по флейта на проф. Йордан Киндалов. Участие като студент на Международния конкурс в Монтьо и завоюване на III награда от Петото общобългарско състезание за певци и инструменталисти. Назначение като флейтист в *СО на БНР* след успешно издържан конкурс през периода 1977 – 1986 г. През 1979 г. първо изпълнение в България на Концерта за флейта и оркестър от Жак Ибер със *СО на БНР*, с диригент Васил Стефанов. Изяви като солист на различни камерни оркестри с изпълнения на концерти от Вивалди, Льоклер и на сюити от Й. С. Бах.

Реализация на завършилите флейтисти от Българската държавна консерватория през периода 1960 – 1970 г. в най-големите ни оркестри. Постъпването на Лидия Ошавкова, Кирил Вълчев и Антон Василев в оркестъра на Софийската филхармония, на Емануил Дидов и Кирил Грозданов в Пловдивската филхармония и на Румяна Петрова и Росица Попова в оркестъра на Българското национално радио.

Международни изяви до края на 60-те години на Лидия Ошавкова в Словакия и на Кирил Грозданов в ГДР.

Заслугите на проф. Йордан Киндалов по време на мандата му като директор на Концертна дирекция от 1958 до 1966 г. Разрастване на структурите, издигащи и подпомагащи българската музикална култура по време на неговото управление. Активният му принос за:

– **разрастването на мрежата от филиали на Концертна дирекция;**

– **изпращането на огромен брой български музиканти (над 1000 инструменталисти) на специализации в чужбина;**

– **създаването на най-престижните форуми на българската музикална култура като „Мартенски музикални дни“ – Русе, Международния фестивал на камерната музика – Пловдив, и Балетния конкурс във Варна – събития, които имат вече 40-годишна традиция и продължават да бъдат от национална значимост.**

Коментар и на дейността му като професор по флейта спрямо неговите предшественици – проф. Никола Стефанов и проф. Янко Янков, както и спрямо професорите от страни с постижения във флейтовото изкуство от бившия соцлагер.

Участието на Лидия Ошавкова в Лятната академия в Ница през 1968 г. с ръководители Жан-Пиер Рампал и Ален Марион – първо навлизане на френски флейтови методи в България. Описание на усърдната ѝ просветителска дейност след нейното завръщане в България. Изпълненията, които Лидия Ошавкова осъществява, на актуални произведения от световните сцени за първи път в България и влизането им в репертоара на българските флейтисти.

Възможностите, които тя получава след назначаването си като хоноруван преподавател през 1974 г. в *Софийското*

музикално училище (по-късно и като доцент и професор в БДК), за да предаде на възпитаниците си всичко, научено от светила в световното флейтово изкуство. Безпрецедентната ѝ за България практика повежда с нея и нейните възпитаници към върховете на световното флейтово изкуство.

Други български флейтисти, специализирали до 1970 г. в чужбина.

Развитието на българското флейтово изкуство след 1970 г. Задгранични изяви.

Задгранично турне в СССР на най-изявените български солисти с рецитали в най-големите градове.

Престижно представяне от група *Дървени духови инструменти* на Лидия Ошавкова и Петко Радев.

Първи изпълнения

Първи изпълнения на Лидия Ошавкова

Клод Дебюси – Соната за арфа, флейта и виола, 1970 г.

Първо изпълнение на Франк Мартен – *Балада*, и на Оливие Месиен – „*Черният кос*“, 1973.

Първо изпълнение в България на П. Хиндемит – *Осем малки пиеси за соло флейта*, 1973 г.

Първо интегрално изпълнение в България на всички сонати за флейта от Й. С. Бах с пианистката Лиляна Стефанова в Зала „Славейков“, 1973 г.

Първо изпълнение в България на Албер Русел – *Сюита „Свирачи на флейта“*, 1977 г.

Първи изпълнения на Лилчо Борисов – „*Парафраза*“, и на Васил Казанджиев – „*Отблясъци*“, 1978 г.

Първо изпълнение в България на Франсоа Борн – *Фантазия „Кармен“*, 1981 г.

Първо изпълнение в България на Концерт за флейта и обой от Антонио Салиери на Лидия Ошавкова заедно с Христо Късметски – обой, 1979 г. Първи изпълнения в България на К. Райнеке – *Соната „Ундина“*, на Теобалд Бьом – „*Гранд Полонез*“, и на Бриччалди – „*Венециански карнавал*“, 1982 г.

Първо и единствено до днес изпълнение на *Соната „Да киеза“ за флейта и орган* от Франк Мартен, 1982 г., първо изпълнение в България на *Рансодия за две флейти* от А. Онегер заедно с Георги Спасов – флейта, 1984 г.

Международния конкурс „Еркел“ в Будапеща. Концертна дейност от 1969 до 1971 като I флейтист на Плевенската филхармония и от 1977 до 2004 г. като I флейтист и водач на група в *Симфоничния оркестър на БНР*.

Принос в българското музикално-изпълнителско изкуство и звукозаписна дейност

Завоюване на III награда в изданието на Международния конкурс „*Пражка пролет*“ през 1968 г.

Солист на Симфоничния оркестър на БНР и оркестъра на Софийската опера, на филхармониите във Враца, Плевен, Русе, Разград и Бургас, на камерните оркестри в Перник, Хасково и Баня. Активна концертна дейност като камерен музикант в различни формации и състави. Реализиране на множество записи в *Българското национално радио* и *Българската национална телевизия*.

Педагогическа дейност

Преподавател в Музикалното училище – гр. Плевен, от 1969 до 1971 и в *Софийското музикално училище* от 1971 до 1974.

По-известни ученици, реализирали се в професионалния живот.

НАДЯ ПАШЕВА

Обучение в *Плевенското музикално училище* в класа по флейта на Румяна Петрова. Завършване на висше образование в *Българската държавна консерватория* в класа по флейта на Клементина Бошнакова. Назначаване в оркестъра на Пловдивската филхармония първоначално като втори, а в края на 80-те години като първи флейтист. Заминаване за Франкфурт през 1987 г. и обучение при първия флейтист на Франкфуртската опера Паул Даме – ученик на Аурел Николе. Назначаване на работа след спечелен конкурс в *Симфоничния оркестър на гр. Гьорлиц – Германия*. Концертна и педагогическа дейност в Германия след 1990 г.

Принос в българското музикално-изпълнителско изкуство и звукозаписна дейност

Активно участие в българския концертен живот с пианистките Албена Димова, Елена Герчева-Липова и Татяна

Софийския камерен оркестър („Софийски солисти“), Русенската филхармония, Врачанския симфоничен оркестър, Толбухинския камерен оркестър, Габровския камерен оркестър, Пернишкия камерен оркестър и др.

2. **Активна дейност за пропагандиране и утвърждаване на творчеството за флейта на българските композитори.** Многократни изпълнения на творби за флейта от Панчо Владигеров, Парашкев Хаджиев, Пенчо Стоянов, Асен Карастоянов, Димитър Христов, Филип Павлов, Велислав Заимов, Румен Байрактаров, Марин Вълчанов, Атанас Атанасов, Милко Коларов, Кирил Илиевски, Ценко Минкин и др. в концерти, авторски вечери и музикални форуми в София и в страната, голяма част от тях – **за първи път в България.**

3. Концертна дейност с различни камерни формации: Духов квинтет на Българското национално радио, Колегиум за камерна музика, клавирни триа и др.

Звукозаписна дейност

Записи за Фонда на Българското национално радио на над 40 произведения за флейта – солови, камерни и като солист със Симфоничния оркестър на БНР и Оркестър „Симфониета“.

Педагогическа дейност

Хоноруван асистент и хоноруван преподавател по флейта в Българската държавна консерватория (1967 – 1976), щатен преподавател по флейта в Катедра „Дървени духови инструменти“ в Инструменталния факултет на Българската държавна консерватория (1976 – 1987), доцент по флейта в същата катедра (1987 – 1996), професор по флейта в катедрата (1996).

По-известни ученици, реализирали се в професионалния живот.

РУМЯНА ПЕТРОВА

Обучение в Софийското музикално училище в класа по флейта на з.а. Ангел Генов. Продължение на обучението в БДК в класа по флейта на Йордан Киндалов. Първи сериозни успехи – първа флейта на Филхармония „Пионер“ с диригент Влади Симеонов и реализирани турнета със същия оркестър в Италия, Германия и Бразилия през периода 1963 – 1969 г. Участие на

Световна премиера на Симеон Пиронков – *Концерт за флейта*, с оркестъра на Софийската филхармония, 1988 г.

Първи изпълнения в България на Скарлати – *Соната ре минор*, на Пиер Санкан – *Сонатина*, и на Раймонд Гийо – *Прелюд и финал*, 1989 г.

Първо интегрално изпълнение в България на Вивалди – *Шест концерта, опус 10*.

Първи изпълнения на Димитър Георгиев

Пенчо СТОЯНОВ – *Концерт за флейта, кларинет, фагот и оркестър*, изп. Димитър Георгиев – флейта, Атанас Колев – кларинет, Марин Вълчанов – фагот, СО на БНР, дир. Йордан Дафов, Първо изпълнение (1975), Елена КАРАСТОЯНОВА – *Прелюд и шега*, Първо изпълнение (1978), Милко КОЛАРОВ – *Скерцо за флейта и пиано*, Първо изпълнение (1979), Пенчо СТОЯНОВ, – *Импровизация за флейта и пиано*, Първо изпълнение (1979), Марин ВЪЛЧАНОВ – *Фантазия за флейта и пиано*, Първо изпълнение (1979), Кирил ИЛИЕВСКИ – *Две пиеси за флейта и пиано*, Първо изпълнение с В. Иванова – пиано (1986), Атанас АТАНАСОВ – *Сонатина за флейта и пиано*, Първо изпълнение с Атанас Атанасов – пиано (1986), Филип ПАВЛОВ – *Три пиеси за флейта и пиано* („Весела разходка“, „Настроение“, „Танц“), Първо изпълнение с Правда Горанова – пиано (1987), Филип ПАВЛОВ – *Концерт № 1 за флейта и оркестър*, Първо изпълнение с клавирен акомпанимент на Филип Павлов (1987), Любомир ДЕНЕВ – *Графики за три флейти*, Първо изпълнение, Георги ЗЛАТЕВ-ЧЕРКИН – *Клавирно трио*, Първо изпълнение (с преработена цигулкова партия за флейта), Трио: Димитър Георгиев – флейта, Васил Казанджиев – виолончело, Мая Патронева – пиано)

Първи изпълнения на Георги Спасов

На 10.11.1980 г. първо изпълнение на *Концерт за флейта* от Божидар Спасов.

През месец ноември 1982 г. първо изпълнение на *Концерт за флейта* на Владимир Панчев с оркестър „Симфониета“.

През есента на 1985 г. първо интегрално изпълнение на Хенделовите сонати за флейта и чембало заедно с чембалиста Ат. Атанасов по повод на 300-годишнината от рождението на композитора.

Първи изпълнения на Кирил Грозданов

Иван СПАСОВ – *Строфи за Кирил Грозданов за соло алтова флейта*, Пловдив, 1976 г., и запис в *Радио Пловдив*, Васил КАЗАНДЖИЕВ – *Диалози за флейта и арфа*, с арфистката Мария Грозданова, 1978 г., Преглед „Нова българска музика'78“, София, и запис в *Радио София*, Александър ТЕКЕЛИЕВ – *Поема за флейта и пиано*, с Георги Кънев – пиано, Пловдив, 1976 г., Иван СПАСОВ – *Духов квинтет*, *Международен фестивал на камерната музика – Пловдив*, 1979 г., изпълнява *Духовият квинтет на Пловдивската филхармония*, Асен ДИАМАНДИЕВ – *Трио за флейта, кларинет и фагот*, съвместно с Борис Петков – кларинет, и Стоянка Троянчева – фагот.

Международни конкурсни успехи

Завоюването на III награда на *Международния конкурс за флейтисти – Белград*, през 1974 г. от Георги Спасов.

Завоюването на I награда от Андрей Петков и на III награда в едно и също издание на конкурса „*Концертно Прага*“, 1980 г., от класа на Иван Евстатиев.

Активен принос на българските флейтисти в камерната музика. Участието им в най-авторитетните камерни формации в България.

Създаването на *Камерен ансамбъл „Полифония“* от Лидия Ошавкова през 1970 г. заедно с Лилчо Борисов – кларинет, Георги Йоцов – обой, и Мисак Годжикян – фагот, като в този състав те концертират до 1987 г. Включването на Георги Спасов като държавен артист в *Колегиума за камерна музика* през 1973 г. Участието на Кирил Грозданов в *Духовия квинтет на Пловдивската филхармония* заедно с Кирил Грозданов – флейта, Борю Памукчиев – обой, Стоянка Троянчева – фагот, Борис Петков – кларинет, и Иван Неделчев – валдхорна. Активната концертна дейност към *Агенция „Музика“* на триото Детелина Маринкева – пиано, Ани Благоева – цигулка, и Емануил Дидов – флейта. Присъствието на *Духовия квинтет на БНР* с участници в него: Димитър Георгиев – флейта, Васил Петров – обой, Христо Мутафов – кларинет, Евгени Ванков – фагот, и Владислав Григоров – валдхорна, а по-късно заедно с Георгиев и Григоров се включват и Христо Късметски – обой, Марин

изпълнение на „Скерцо“ за кавал и духови с Теодоси Спасов – кавал, за фестивала „*Празници на изкуствата – Аполония*“ в Созопол, 1980 г. Активна дейност като музикален аранжор към същите състави и композиране на музика към театрални постановки.

Педагогическа дейност

Работа през периода 1980 – 1991 г. като хоноруван преподавател по флейта в АМГИИ – Пловдив. Дейност в Колумбия от 1991 до 1993 г. като преподавател по флейта и камерна музика в Университета „*Хавериана*“ и от 1994 до 2004 г. като преподавател по флейта в Националния университет – Богота.

По-известни ученици, реализирали се в професионалния живот.

Завръщане в България през 2004 г. и работата му като доцент по флейта в АМГИИ – Пловдив.

ПРОФ. ДИМИТЪР ГЕОРГИЕВ

(13.09.1936, Лом – 25.05.1996, София)

Обучение в БДК в класа по флейта на Никола Стефанов и Йордан Киндалов. Успехи по време на следването – лауреат (втора награда и сребърен медал) на *Международния фестивал на младежта и студентите* (Виена, 1959).

Работа като оркестрант в оркестъра на **Държавния музикален театър „Стефан Македонски“ (1956 – 1958)**, солист оркестрант в оркестъра на **Софийската народна опера (1958 – 1964)** и солист оркестрант в **Симфоничния оркестър на Българското национално радио (1964 – 1976)**.

Принос в българското музикално-изпълнителско изкуство

1. Рецитали в София и в страната. Многобройни участия на фестивали като „*Мартенски музикални дни*“, „*Варненско лято*“, „*Дни на камерната музика*“ в Пловдив, „*Нова българска музика*“, „*Млада българска музика*“, „*Дни на камерната музика*“ в Габрово, Младежки музикален форум във Враца и др. Концерти като **солист** със Симфоничния оркестър на Българското национално радио, Българския камерен оркестър,

3. Ръководство на майсторски класове в България, Куба, Япония и Гърция.

4. По-известни ученици, реализирали се в професионалния живот.

Доц. Кирил Грозданов (1942 – 2014 г.)

Първи музикални занимания в Пловдивското музикално училище в класа по флейта на Борислав Благоев. Обучение в БДК в класа по флейта на проф. Янко Янков.

Постъпване в Пловдивската филхармония през 1964 г. Активно участие като солист и камерен музикант в концертния живот на страната от 60-те до края на 80-те години. Заминаване в Колумбия през 1991 г. Педагогическата и концертната му дейност в същата страна през периода 1991 – 2004 г. Завръщане в България през 2004 г.

Принос в българското музикално-изпълнителското изкуство

1. Първи изпълнения на произведения от Иван Спасов, Марин Големинов и др.

2. Рецитали в страната и в чужбина с камерни състави и като солист. Многократен солист на Пловдивската филхармония и всички големи оркестри в страната. Концерти с пианистите Георги Кънев, Асен Кантарджиев, Снежана Симеонова. Рецитали с арфистката Мария Грозданова в страната и в чужбина. Активна концертна дейност с Духовият квинтет на *Пловдивската филхармония*. Участия със същия състав на *Международния фестивал на камерната музика в Пловдив* – 1979, и на *Сегузинския фестивал* в гр. Суза, Италия, 1980 г. Концерти с *Пловдивския струнен квартет* на зимния фестивал „Виенска класика“ през 1983 г. в Пловдив и на „Варненско лято“ – 1984 г. На едномесечно концертно турне като солист на *Пловдивския камерен оркестър* с диригент Васил Казанджиев в Испания през 1985 г. с К. Ф. Е. Бах – *Концерт – ре минор*.

Принос като художествен ръководител

Основане и ръководство на пловдивски брас ансамбъл през 1980 г. и на младежки биг бенд през 1988 г. Композиране и

Вълчанов – фагот, и Атанас Колев – кларинет, Духовият квинтет на *Варненската филхармония*, съставен от Стефан Филипов – флейта, Алекси Антонов – обой, Радослав Добрев – кларинет, Видол Тодоров – фагот, и Николай Ризов – валдхорна.

Развитието на Българската флейтова школа в музикалните училища в София, Пловдив, Варна и Русе. Коментар на преподавателската работа спрямо конкурсни постижения, прием в БДК и реализация в професионалния живот.

Сравнение с водещи инструменталисти от останалите дървени духови школи.

Участие на български флейтисти в изграждането и утвърждаването на чуждестранни флейтови школи. Педагогическа работа на Тодор Кючуков, Емануил Дидов, Николай Коев и Росица Попова в Куба от 60-те до 80-те години, на Кирил Грозданов в Колумбия от 1991 до 2004 г., на Момчил Георгиев в Сирия през 1990 – 1996 г., на Стилияна Ставрева в Турция от средата на 90-те години до днес, на проф. Лидия Ошавкова в Южна Корея от 1995 до 2005 г. и в Гърция от 1998 г. до днес.

Концертна дейност на най-изявените ни флейтисти до средата на 90-те години.

Седем интегрални цикъла на Лидия Ошавкова с Нов камерен ансамбъл. Изпълнения на всички флейтови творби за соло флейта, флейта с камерен състав и флейта и оркестър на Вивалди, Моцарт, Росини, Онегер, Й. С. Бах и Хиндемит.

Концертни изяви на проф. Лидия Ошавкова на международните музикални фестивали във Венеция от 1990 до 1994 г., в Токио и Йокохама през 1994 г. Ръководство на майсторски класове от проф. Лидия Ошавкова в Шато Питре през 1996 г., в Южна Корея от 1995 до 2005 г., в Германия, Швейцария и Италия от средата на 90-те години до наши дни.

Концерти на Георги Спасов в Белград и Храдец-Кралове – Чехия, както и негови изяви на българска сцена. Концертна дейност на Георги Спасов с Академичния духов квинтет в България и в чужбина.

Промени в Държавната музикална академия „П. Владигеров“ – София. Педагогическа дейност на проф. Лидия Ошавкова, проф. Димитър Георгиев и проф. Георги Спасов.

Награди на техни студенти на национални и международни конкурси. Поканата за член на журито на Международния конкурс „Валентино Буки“ – Рим, през 1994 г. за Георги Спасов, както и председателството на журито на същия конкурс в изданието му през 1999 г. от проф. Лидия Ошавкова – международно признание за нивото на Българската флейтова школа.

Глава пета

ФЛЕЙТОВОТО ИЗКУСТВО В ПЛОВДИВ

Най-ранни сведения за практикуващи флейтисти. Особености на културния живот в града до средата на ХХ век. Сформиране на *Комитет за културно издигане на Пловдив* през 1945 г. и начало на организирания културен живот в града. Създаване на Пловдивското музикално училище и на Пловдивската филхармония, първи флейтисти и в двете културни институции. Пристигане в Пловдив на Борислав Благоев през 1947 г. и коментар на неговата дейност като преподавател по флейта в Пловдивското музикално училище и като ръководител на ансамбъла към ДНА – Пловдив, до 1960 г. Най-известни негови ученици, реализирали се в професионалния живот. Пловдивски концертиращи флейтисти през 60-те и 70-те години – концертна дейност на Кирил Грозданов и Емануил Дидов.

Педагогическа дейност в Пловдивското музикално училище след Борислав Благоев през 60-те и 70-те години.

Пристигане в Пловдив на Стефан и Надя Пашеви и дейността им в културния живот и педагогическата сфера. Обучението на Надя Пашева при първия солист флейтист на Франкфуртската опера – Паул Даме, през 1987 г. и завръщането ѝ в Пловдив – първо навлизане на съвременните тенденции във флейтовото изпълнителско изкуство в града. Концертна и педагогическа дейност на пловдивските флейтисти от 80-те до средата на 90-те години.

1. Първи изпълнения на произведения. Изпълнения на творби от Владимир Панчев, Емил Табаков и др.

2. Рецитали в страната и в чужбина с пианистите Виолина Стоянова и Светла Славчева, арфистките Сузана Клинчарова и Анна-Мария Равнополска и др.

3. Значими участия като солист на оркестри и интегрално изпълнение на Хенделовите сонати за флейта и чембало.

4. Значение на дейността му като първи солист флейтист на Софийската филхармония от 1979 г. до наши дни.

5. Концертна дейност след 90-те години – солист на оркестри в България, Чехия, Куба, Гърция и Сърбия. Участия във всички международни фестивали в България.

6. Активна дейност в българската камерна музика. Концертна дейност с Колегиума за камерна музика през периода 1973 – 1979 г., Академичен духов квинтет 1994 – 2000 г., както и множество дуа с арфа или пиано. Рецитали и задгранични турнета с тези състави в бившия СССР, Полша, Белгия, Англия, Чехия, Словакия, Румъния и Унгария, Куба, Япония, Южна Корея, както и участия във всички големи международни фестивали в страната (*Мартенски музикални дни*, *„Варненско лято“*, *Пловдивски камерен фестивал*, *Софийски музикални седмици* и др.)

Звукозаписна дейност

Реализирани записи в студиото на БНР като солист и камерен музикант. Издадени дългосвирещи плочи в „Балкантон“. Реализирани компактдискосове през 90-те години.

Педагогическа дейност

Хоноруван преподавател в БДК от 1975 г. От 1997 г. доцент, а от 1999 г. и професор по флейта в ДМА „Панчо Владигеров“.

1. След специализацията си в Париж през 1978 г. става радетел за установяване на съвременните тенденции във флейтовото изпълнителско изкуство, пряко повлияни от Френската школа.

2. Издава два сборника с оркестрови трудности за флейта, които имат педагогическо значение както за ученици, така и за студенти.

дългосвиращи плочи в „Балкантон“ и „Нимбус рекърдс“. Реализирани компактдискове в „Гега“, „Гега Ню“ – София, и „Дивертименто“ – Виена.

Педагогическа дейност

От 1974 г. хоноруван преподавател в Софийското музикално училище. От 1986 г. доцент, а от 1995 г. и професор по флейта в ДМА „Панчо Владигеров“ – София.

Принос в педагогическата дейност

1. Първият обучен флейтист в България по френската система на свирене.

2. Огромна по мащаб възрожденско-просветителска дейност спрямо флейтовото изкуство в България. Предаване на всичко научено на своите ученици и студенти, повеждането им на световни флейтови форуми, за да видят майсторски класове и изяви на световноизвестни флейтисти. Основна промяна на флейтовия репертоар в учебната практика.

3. Ръководител на майсторски класове в България, Италия, Германия, Франция, Япония, Южна Корея, Гърция, Германия.

4. По-известни ученици, реализирали се в професионалния живот.

ПРОФ. ГЕОРГИ СПАСОВ

Първи музикални занимания при Иван Евстатиев. Първи успехи като ученик в *Младежкия симфоничен оркестър* в рамките на *Международния фестивал „Мартенски музикални дни“* – Русе, 1965 г. Успехи като студент, национални и международни награди. Награда от *Международния конкурс за флейтисти в Белград*. Работата му като държавен артист към Държавно обединение „Музика“ до 1979 г. Обучението му през 1975 г. на летните курсове в Залцбург при Орел Николе и Карл-Хайнц Цьолер и специализацията му във *Висшата национална консерватория* в Париж при световноизвестния флейтист Жан-Пиер Рампал през 1978 г. – решаваща роля за бъдещото му развитие.

Постъпване на работа в Софийската филхармония през 1979 г. Творческа дейност през 80-те и до края на 90-те години.

Принос в българското музикално-изпълнителското изкуство

Глава шеста

ФЛЕЙТОВОТО ИЗКУСТВО ВЪВ ВАРНА

Първи сведения за флейтовото изкуство във Варна. Начало на професионалното музикално изкуство в града, основаването на Варненската филхармония и на Варненското музикално училище. Първи флейтисти във Филхармонията и преподаватели в училището. По-известни варненски флейтисти през 50-те и 60-те години. Пристигане в града на Александър Христов през 1955 г., дейността му като оркестрант и по-късно като преподавател по флейта във Варненското музикално училище. Негови по-известни ученици, реализирали се в професионалния музикален живот. По-известни национални и международни прояви на варненски флейтисти.

Глава седма

ФЛЕЙТОВОТО ИЗКУСТВО В РУСЕ

Начало на професионалния музикален живот в Русе – основаване на Русенската филхармония и на Русенското музикално училище. Първи оркестранти и преподаватели в училището. Изяви на русенски флейтисти през 60-те години. Пристигане на Иван Евстатиев през 1962 г. и постъпването му на работа в Русенското музикално училище. Значение на дейността му за издигане на нивото на Русенската флейтова школа през 60-те, 70-те и 80-те години. Награди от конкурси на негови ученици. Флейтисти от класа му, реализирали се в професионалния живот.

Значение на ММФ „Мартенски музикални дни“ и на Младежкия симфоничен оркестър към него за младите русенски флейтисти.

Педагогическа и концертна дейност на Георги Спасов през 90-те години в Русе.

Глава осма
БИОГРАФИИ НА ВОДЕЩИ СЪВРЕМЕННИ
ФЛЕЙТИСТИ В БЪЛГАРИЯ

ПРОФ. ЛИДИЯ ОШАВКОВА

Подробна автобиография. Първи стъпки в изкуството, обучение при Ангел Генов в Софийското музикално училище. Международни награди по време на следването ѝ в Българската държавна консерватория. Обучението ѝ при Христо Владовски – първо докосване до част от френските флейтови традиции. Постъпване в Софийската филхармония.

Първо посещение на Лятната музикална академия в Ница през 1968 г. и по-нататъшните ѝ четири участия в същата академия до 1976 г. – първо навлизане на френските флейтови традиции в България.

Принос в българското музикално-изпълнителско изкуство

1. Над 50 първи изпълнения на произведения от световната флейтова класика в България. Ролята на тези изпълнения в основното обновяване на репертоара на българските флейтисти спрямо репертоара, свирен в България от 60-те години насам.

2. Първият флейтов изпълнител, който започва практиката на интегрални изпълнения на цикли от произведения за флейта от определен композитор.

3. Гастроли като солист на международни фестивали и в най-известните зали във Франция, Германия, Италия, Швейцария, Люксембург, Испания, Гърция, Турция, Македония, Косово, Япония, Южна Корея, Русия, Естония, Литва, Холандия, Словакия, Белгия.

4. Активна дейност в българската камерна музика. Основаване на множество ансамбли – дуа, триа, квартети, с които има продължителна концертна дейност. Свири с пианистите Божидар Ноев, Лиляна Стефанова, Маня Лунгарова, Виктор Чучков, Татяна Божко, Красимир Тасков, Борислава Танева, Младен Тасков, Милена Моллова и Стела Димитрова. Основател е на Камерен ансамбъл „Полифония“, *FM Classic*

квартет, Камерен оркестър *Нов камерен ансамбъл*. Свири с китаристите Димитър Маринов, Столина Добрева, Георги Василев, Кали Кастори. През цялата си концертна кариера има изпълнения с 15 арфисти: Ерика Хекер, Клаудия Антонели, Гунта Салакс, Вержиния Симоно, Катерина Кицос, Дени Калчева, Весела Желева, Валя Райчева, Малина Христова, Сузана Клинчарова, Здравка Колева, Нина Малеева, Диана Запрянова, Анжела Маджарова, Деница Петрова.

5. Значима дейност като продуцент и основател на Музикална къща „Пан“. Основаване чрез нея на Нов камерен ансамбъл. Реализация на може би най-мощната концертна дейност до средата на 90-те години с интегрални цикли на П. Хиндемит, А. Онегер, В. А. Моцарт, А. Вивалди и Й. С. Бах паралелно със солистична дейност на фестивали у нас и в чужбина. Поканите за участия от Музикална къща „Пан“ на изявени български музиканти като Петко Радев – кларинет, Владислав Григоров и Стефан Кънчев – валдхорна, Марин Вълчанов и Петър Коцев – фагот, Атанас Атанасов – чембало, Йордан Кожухаров – тромпет, Здравка Колева – арфа, Албена Кехлибарева – сопран, Стойка Миланова – цигулка, Христо Късметски – обой, Богомил Караконов, Николай Беспалов и Станимир Тодоров – виолончело, Огнян Станчев и Владислав Андонов – виола, Татяна Божко, Виктор Чучков и Стела Димитрова – пиано, и др. за участие в интегралните цикли през 90-те години – тласък за развитието на соловото и камерното инструментално изпълнение в страната. Записи със Софийска филхармония на музиката към балета „Прометей“ и отзиви на американската критика. Записи на филмова музика с известния композитор Раймонд Гийо.

6. Значимост на дейността на проф. Лидия Ошавкова като първи солист флейтист на големи български оркестри. От 1965 до 1994 г. – първи солист флейтист на *Софийската филхармония* през периода 1986 – 1991 г. – първи флейтист на *Фестивалния оркестър* на Емил Чакъров, а през 1972, 1974 и 1983 г. – солист на оркестъра на *Академия „Киджана“* в Сиена.

Звукозаписна дейност

Записи както с Оркестъра на БНР, така и като солист и камерен музикант в студиото на БНР. Реализирани